

13.8.2021

Sosiaali- ja terveysministeriö
lausuntopalvelu.fi

Asia: Luonnos hallituksen esitykseksi oppilas- ja opiskelijahuoltolain, terveydenhuoltolain sekä korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annetun lain 6 §:n muuttamisesta

Viite: Lausuntopyynnön diaarinumero: VN/2575/2021

Opetusalan Ammattijärjestö OAJ kiittää mahdollisuudesta tulla kuulluksi hallituksen esitys- luonnoksesta oppilas- ja opiskelijahuoltolain, terveydenhuoltolain sekä korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annetun lain 6 §:n muuttamisesta.

Alueellinen opiskeluhuollon yhteistyöryhmä, alueellinen opiskeluhuoltosuunnitelma, kunnan opiskeluhuoltosuunnitelma ja oppilaitoksen opiskeluhuoltosuunnitelma

Toimiva opiskeluhuolto edellyttää saumatonta ja riittävää yhteistyötä hyvinvointialueiden ja kuntien välillä. OAJ kannattaakin alueellisen opiskeluhuollon yhteistyöryhmän perustamista ja sitä, että hyvinvointialue vastaa yhteistyöryhmän muodostamisesta ja sen toiminnasta. Kannatamme niin ikään alueellisen opiskeluhuoltosuunnitelman laatimista.

Hyvinvointialueilla ei ole tuntemusta päiväkotien, koulujen ja oppilaitosten lasten ja nuorten arjesta eikä myöskään siitä, mitä ennaltaehkäisevä ja yksilökohtainen opiskeluhuolto kussakin yksikössä on ja kuinka paljon sitä tarvitaan. Tämä tieto on rehtoreilla ja sivistystoimenjohtajilla. Oppilaitoksessa ja kunnassa on myös laadittava omat opiskeluhuoltosuunnitelmat. Onkin tärkeää, että hyvinvointialueella suunnitelmaa laadittaessa huomioidaan hyvinvointialueella sijaitsevien kuntien ja oppilaitosten omissa suunnitelmissa olevat erilaiset tarpeet ja erityispiirteet. Jo yhden kunnan sisällä oppilaitoksissa voi olla hyvinkin erilaisia tarpeita opiskeluhuollon suhteen. OAJ korostaa, että hyvinvointialueen suunnitelmaa laadittaessa punaisena lankana tulee olla koulujen ja oppilaitoksien tarpeet ja niissä tehtävä päivittäinen opiskeluhuoltotyö ja sen riittävä resursointi. Hyvinvointialueen on seurattava säännöllisesti kaikkien suunnitelmien toteutumista ja riittävää resursointia.

OAJ pitää tärkeänä, että alueellisen opiskeluhuollon yhteistyöryhmässä on edustus myös yksityisillä opetuksen tai koulutuksen järjestäjillä. Esityksessä on ansiokkaasti tuotu esiin, että ”hyvinvointialueen sekä yksityisten opetuksen ja koulutuksen järjestäjien välisestä riittävästä tiedonvaihdesta on tärkeää huolehtia”.

13.8.2021

OAJ kannattaa kunnan opiskeluhoitosuunnitelman liittämistä lastensuojelulain 12 §:n mukaiseen kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan sekä alueellisen opiskeluhoitosuunnitelman liittämistä osaksi lastensuojelulain 12 §:n mukaiseen alueelliseen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan.

Yhteisöllinen opiskeluhoolto ja ennaltaehkäisevä työ tulee varmistaa

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaan opiskeluhoollolla tarkoitetaan opiskelijan hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa oppilaitosyhteisössä. Opiskeluhoolto toteutetaan ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä koko oppilaitosyhteisöä tukevana yhteisöllisenä opiskeluhoollona. Lisäksi opiskelijoilla on oikeus yksilökohtaiseen opiskeluhooltoon.

Yhteisöllisellä opiskeluhoollolla tarkoitetaan toimintakulttuuria ja toimia, joilla koko oppilaitosyhteisössä edistetään opiskelijoiden oppimista, hyvinvointia, terveyttä, sosiaalista vastuullisuutta, vuorovaikutusta ja osallisuutta sekä opiskeluympäristön terveellisyyttä, turvallisuutta ja esteettömyyttä. Yhteisöllistä opiskeluhoollota toteuttavat kaikki opiskeluhoollon toimijat.

Opiskeluhoollon psykologeilla ja kuraattoreilla on merkittävä rooli yhteisöllisessä, ennaltaehkäisevässä työssä. Opiskeluhoollon psykologeilla ja kuraattoreilla ei ole tälläkään hetkellä riittävästi aikaa ennaltaehkäisevään työhön. Uudistuksessa on huolehdittava siitä, ettei psykologien ja kuraattoreiden siirto vaaranna perusopetuslain säätämän velvoitteen yhteistyöstä opiskeluhoollon ammattihenkilöiden kanssa kolmiportaisen tuen osalta sekä ennaltaehkäisevän yhteisöllisen opiskeluhoollon toteutumista.

OAJ edellyttää, että esityksessä varmistetaan riittävät resurssit opiskeluhoollon psykologeille ja kuraattoreille osallistua koulujen ja oppilaitosten arkeen ja ennaltaehkäisevän työn suunnitteluun ja toteuttamiseen kouluilla ja oppilaitoksissa. Vain näin voidaan varmistaa, että opiskeluhoollosta muodostuu toimiva ja yhtenäinen kokonaisuus.

Vastuukysymykset ratkaistava

Opiskeluhoollon kuraattori- ja psykologien siirrossa hyvinvointialuille on jätetty ratkaisematta keskeinen kysymys siitä, kenen vastuulla alaikäinen oppija on osallistuessaan opiskeluhoollon palveluihin tai ollessaan matkalla niihin.

Hallituksen esitys luonnoksen mukaan opiskeluhoollon palvelut eivät esityksen mukaan tule olemaan koulun toimintaa, jolloin koulu ei voi olla vastuussa oppilaista silloin, kun nämä ovat opiskeluhoollon palveluissa.

OAJ edellyttää, että opiskeluhoitolakiin lisätään vastaava kirjaus vastuista, kuin mitä on jo kirjattu terveydenhuoltolain 16 §:ään kouluterveydenhuollon osalta. Oppilas- ja opiskelijahuoltolakiin on lisättävä momentti, jonka mukaan

13.8.2021

hyvinvointialue vastaa oppilaasta, joka on asiakkaana opiskeluhuollon psykologi- ja kuraattoripalveluissa sekä mahdollisesta opiskeluhuoltoon liittyvästä matkasta ja matkasta aiheutuneista kohtuullisista kustannuksista, jos matkaa ei ole mahdollista yhdistää koulumatkaan.

Perusopetuksesta oppilas voi olla poissa opetuksesta vain, jos hänelle on myönnetty lupa. Hän tarvitsee luvan poissaololle osallistuakseen opiskeluhuollon palveluihin koulupäivän aikana. Silloin, jos oppilas ei halua huoltajansa tietävän käynneistä opiskeluhuollonpalveluissa, on opiskeluhuollonpalveluilla oltava oikeus anoa lupaa oppilaan poissaololle huoltajan sijaan.

OAJ pitää välttämättömänä, että opiskeluhoitolakiin lisätään momentti, jonka mukaan hyvinvointialue opiskeluhuollon järjestäjänä voi anoa perusopetuksen oppilaalle vapautusta opetuksesta opiskeluhuollon psykologin ja kuraattoripalveluiden ajalle silloin, kun oppilaan huoltajalle ei oppilaan pyynnöstä kerrota oppilaan osallistumisesta näihin palveluihin.

OAJ edellyttää, että perusteluita täsmennetään myös siltä osin, että niistä käy ilmi onko koulun järjestyssäännöt ja kurinpitotoimivalta voimassa opiskeluhuollon palveluissa asiointin aikana.

Opiskeluhuollon tiedonkulku varmistettava

Kaikkien selvitysten mukaan opiskeluhuollon tiedonkulussa on ollut ja on edelleen haasteita. OAJ edellyttää, että perusteluissa avataan ja perustellaan tarkemmin tiedonkulkuun liittyviä kysymyksiä. Hallituksen esityksen perustelujen rooli on merkittävä, kun mietitään, kenellä on oikeus mihinkin tietoon. Opetustoimen ja opiskeluhuollon toimijoiden välinen tiedonkulku on kuvattava tarkemmin niin, ettei jää epäselvyyttä siitä, kuka saa kertoa ja mitä opiskeluhuollon ja opetustoimen välisessä yhteistyössä. Esimerkiksi kuraattorin on tiedettävä, voiko hän opetuksen järjestäjän sähköisistä järjestelmistä seurata oppilaan poissaoloja.

OAJ haluaa nostaa esiin, että oppivelvollisuuslain 23.4 §:n mukaan *rehtorilla ja oppivelvollisen opetukseen osallistuvalla opettajalla on 4 §:ssä tarkoitetussa koulutuksessa oikeus salassapitosäännösten estämättä saada oppivelvollisen koulutuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot opiskelijahuoltotyöhön osallistuvilta.*

OAJ pitää tärkeänä, että tämä kirjaus otetaan perusteluissa huomioon, ja että perusteluissa tuodaan vahvasti esiin se, että rehtorilla ja opetukseen osallistuvalla opettajalla on oikeus saada koulutuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot opiskeluhuollon työntekijöiltä. Pidämme tarpeellisena luetella perusteluissa myös esimerkkejä tiedoista, joita on pidettävä koulutuksen järjestämisen kannalta välttämättömänä.

13.8.2021

Yhteydenotto opiskeluhuoltopalvelujen henkilöstöön

OAJ kannattaa esitystä siitä, että oppilaitoksen työntekijän yhteydenotto-mahdollisuutta laajennetaan kaikkiin opiskeluhuoltopalveluihin, mutta vastustaa sitä, että yhteydenotto on mahdollista vain yhteisymmärryksessä oppilaan tai opiskelijan kanssa.

Perusopetuslaissa ja -asetuksessa sekä valtakunnallisessa opetussuunnitelmassa säädetään kodin ja koulun välisestä yhteistyöstä. Näihin viitaten OAJ toteaaakin, että mikäli opettajalla peruskoulussa herää huoli oppilaasta, opettajan velvollisuus on olla yhteydessä oppilaan huoltajiin. Asiat ratkaistaan ensisijaisesti yhteistyössä kodin kanssa. Mikäli huoli ei poistu ja opettajan arvioin mukaan oppija tarvitsisi opiskeluhuollon ammattihenkilöiden apua on tärkeää, että opettajalla on jatkossakin velvollisuus ottaa yhteyttä opiskeluhuollon psykologeihin ja kuraattoreihin ja jatkossa myös koululääkäriin ja –terveydenhoitajaan myös silloin kun yhteydenottoa ei voida tehdä yhdessä oppijan kanssa. OAJ vaatii, ettei oppilas- ja opiskelijahuoltolain 16 §:ää tältä osin muuteta, vaan täsmennetään niin, että mikäli yhteydenotto tehdään vain opettajan toimesta, on ko. opiskeluhuollon ammattihenkilön otettava yhteys oppijaan ja kerrottava huolitieto, minkä hän on oppijasta saanut sekä millä tavoin hän voisi mahdollisesti oppijaa tässä auttaa, jos oppija suostuu ottamaan avun vastaan.

Mikäli muutos kuitenkin tehdään, tulee perusteluja ja opettajan velvollisuuksia täsmentää tilanteessa, jossa oppilas ei anna suostumusta yhteydenotolle opiskeluhuollon palveluihin. Ensinäkin opettajalla tulee olla oikeus ja velvollisuus kirjata suostumus tai sen puute. OAJ pitää myös kyseenalaisena onko suullinen suostumus tällaisissa tilanteissa riittävä ja mitä jos oppilas tai opiskelija haluaa peruuttaa suostumuksen. Toiseksi perusteluissa todetaan, että *”mikäli lapsi tai nuori kieltäytyisi yhteydenotosta, häntä ei saisi jättää vaille riittävää tukea”*. Esitystä tulee tältä osin täsmentää. Mikä on se tuki, jota tällaisessa tilanteessa tulisi antaa tai tarjota? Opettajan ei ammattitaitonsa eikä työaikansa puitteissa ole mahdollista toimia oppilaan kuraattorina, psykologina, terveydenhoitajana tai lääkärinä. Opiskeluhuollonpalvelut ovat luotu juuri niitä tilanteita varten, kun oppilas tai opiskelija tarvitsee näitä tukimuotoja. Mikäli oppilaitoksissa ja opiskeluhuollossa olevien keinojen puitteissa ongelmia ei saada ratkaistua ja huoli oppilaasta tai opiskelijasta jatkuu, opettaja tekee lastensuojeluilmoituksen. Tätä muutosta esitettäessä on arvioitava sen mahdolliset vaikutukset laajemmin oppijaan sekä muun muassa juuri lastensuojeluun.

13.8.2021

OAJ ei pidä tarkoituksenmukaisena eikä tehokkaana sitä, että sellaisissa tilanteissa, joissa yhteydenottoa opiskeluhoitopalvelujen henkilöstöön ei voi tehdä oppilaan suostumuksen puuttuessa, opettaja ottaisi yhteyttä lastensuojeluun. OAJ on huolissaan, että opettaja jätetään yksin huolensa kanssa, jos opiskeluhoiton- ja kouluterveydenhuollon ammattilaiseen yhteydenotto edellyttää oppilaan tai opiskelijan suostumusta.

Opetushallituksen ohjaus- ja kehittämisrooli

OAJ katsoo, että nykyinsäädännön mukainen opetushallituksen ja terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen yhteistyötä korostava vastuunjako on toimiva myös opiskeluhoiton palvelujen ohjauksen osalta.

Opetusalan Ammattijärjestö OAJ

Olli Luukkainen
puheenjohtaja

Ira Hietanen-Tanskanen
lakimies